

Vad är hållbar mat?

Biologi, Geografi, Hem- och konsumentkunskap | åk 4–6

Eleverna får diskutera olika aspekter av hållbarhet och argumentera för vilken del de tycker är viktigast. De får reflektera över hur våra val av livsmedel påverkar global uppvärmning, biologisk mångfald, användning av naturresurser, ekonomi, sociala villkor och djurens välfärd.

Syfte och mål

Eleverna får ökad förståelse för komplexiteten i frågan ”Vad är hållbar mat?” genom att diskutera och reflektera över hur vi ibland tvingas prioritera mellan olika aspekter av hållbarhet. Målet är att eleverna med ökad kunskap om vilka effekter maten vi producerar har på vår planet kan bidra till att göra mer medvetna och hållbara val i vardagen.

Koppling till läroplanen

Biologi

- *Människans beroende av och påverkan på naturen med koppling till naturbruk, hållbar utveckling och ekosystemtjänster. Naturen som resurs och vårt ansvar när vi nyttjar den.*

Geografi

- *Hur val och prioriteringar på individ- och samhällsnivå kan påverka miljön och främja hållbar utveckling.*

Hem- och konsumentkunskap

- *Resurshushållning av livsmedel och andra förbrukningsvaror i hemmet. Återvinning i hemmet och i närområdet och hur den fungerar.*

Förkunskaper

Denna lektion kan göras efter lektionen *Matkalkylatorn*. Eleverna bör ha grundläggande kunskaper om följande begrepp:

- Hållbarhet, miljövänlig
- Växthuseffekten och hur koldioxidutsläpp påverkar klimatet
- Biologisk mångfald och ekosystem
- Naturresurs.

Tidsåtgång

Ca 1 lektion, ev repetition och genomgång av gruppdiskussionerna vid ytterligare en lektion.

Arbetsätt

Diskussioner i mindre grupper. Avslutande diskussion och sammanfattning i helklass.

Material

- Ett ex per elevgrupp av arbetsbladet *Gruppdiskussion*, eller filen *Karusellarbete* i A3-format, enkelsidigt i färg, sid 1–6 för sex olika stationer och sid 7 ett ex/grupp.
- Bilder, ett utskrivet ex per grupp samt sax om bilderna inte är utklippta på förhand.
- Diagram över olika livsmedels klimatavtryck som kan visas digitalt.
- Magneter/häftmassa för att sätta upp bilder.

Genomförande

Inledning

Inled lektionen med att prata om begreppet *hållbarhet*. Förtydliga att det inte handlar om hur länge maten håller utan om matens påverkan på miljön, klimatet, människor och ekonomi.

- Vad kan eleverna om hållbarhet sedan tidigare?
- Vad tror de, men är inte helt säkra på?
- Vad vill de veta om hållbarhet?

Förklara att hållbarhet delas in i tre kategorier:

- **Ekologisk hållbarhet:** att vi tar hand om miljön, t.ex. genom att
 - värna om biologisk mångfald
 - hushålla med naturresurser
 - minska våra koldioxidutsläpp.
- **Ekonomisk hållbarhet:** att pengar används på ett smart sätt så att både människor och naturen mår bra. Det handlar t.ex. om
 - bra löner
 - långsiktigt och stabil ekonomi för privatpersoner, företag och nationer.
- **Social hållbarhet:** att alla människor har bra livsvillkor, t.ex. att det finns
 - möjlighet att gå i skolan eller en bra arbetsmiljö
 - jämställdhet mellan kvinnor, män och personer av annan könstillhörighet.

Inom ekologisk hållbarhet används begreppet *klimatavtryck*. Det är ett mått på hur mycket växthusgaser som släpps ut för att vi ska kunna producera 1 kg av en råvara.

Fråga eleverna vilka råvaror de tror släpper ut mer växthusgaser och vilka som släpper ut mindre. Vad beror det på?

Gå sedan igenom de sex olika begreppen med eleverna: *koldioxidutsläpp*, *djurens välfärd*, *naturresurser*, *ekonomi (pengar)*, *social hållbarhet (bönder)* och *biologisk mångfald*. Använd gärna bilderna i pdf-filen och visa på väggen.

Visa diagrammen över olika livsmedels klimatavtryck. Prata kort om att olika livsmedel orsakar olika stora koldioxidutsläpp. Varför tror de t.ex. att kött har högre klimatavtryck än spannmål? (Svar: Att föda upp kor kräver mer resurser eftersom de behöver mat, vatten, ytor att beta på, ladugård med uppvärmning etc. Dessutom släpper kornas matsmältningssystem ut metan.)

En annan aspekt att tänka på är djurens välfärd, alltså hur djuren behandlas när de föds upp för att bli mat.

Diskussion i grupper

Eleverna ska nu diskutera i grupper. Påminn om att det inte finns något rätt eller fel! Om eleverna behöver finns det en *begreppslista* med ordförklaringar att skriva ut till grupperna.

Alternativ 1 – Gruppdiskussioner

Dela in eleverna i grupper om 4–5 elever. Låt dem diskutera frågorna på första sidan i arbetsbladet *Gruppdiskussion* och sammanfatta sedan i helklass.

Låt därefter eleverna diskutera frågorna på sista sidan i materialet, om hur de skulle tänka angående klimat och miljö om de ansvarade för skolans lunch.

Alternativ 2 – Karusellarbete

Skriv ut filen *Karusellarbete* i A3-format. Gör 6 olika stationer av sid 1–6 och placera en sida vid varje station.

- 1) Mat som är hållbar för klimatet (koldioxidutsläpp)
- 2) Mat som är hållbar för dem som producerar maten
- 3) Mat som är hållbar för den biologiska mångfalden
- 4) Mat som är hållbar sett till användningen av naturresurser
- 5) Mat som är hållbar för ekonomin
- 6) Mat som är hållbar för djurens välmående

Dela in eleverna i 6 grupper. Låt grupperna starta vid varsin station, där de gemensamt ska skriva ner sina tankar kring frågorna i en av de sex rutorna på A3-bladet. Efter en liten stund byter de station och bygger vidare på det den tidigare gruppen skrivit. Fortsätt på detta sätt tills alla grupper varit på alla stationer.

Låt därefter grupperna diskutera frågorna på sid 7 som handlar om hur de skulle tänka om de ansvarade för skollunchen.

Bildkort

Ge varje grupp ett exemplar av de sex bilderna. Det finns två olika bildfiler, välj med eller utan förklaringar. Låt grupperna lägga bilderna i ordning efter hur de skulle prioritera de sex olika aspekterna av begreppet hållbarhet. Varje grupp kan sätta upp sin rangordning på tavlan och kortfattat motivera. Som extra övning kan orden längst ner på sid 2 i filen med förklaringar klippas ut och användas för att träna på begreppen.

Avslutning

Utvärdera lektionen genom att samtala i helklass.

- Lyssnade eleverna på varandras tankar och åsikter utan att försöka "vinna"?
- Hade de liknande eller väldigt olika åsikter?
- Har de lärt sig något nytt?
- Vem tycker de har störst ansvar för att se till att maten vi äter är hållbar? Är det individen, butiksägarna, politikerna, odlarna eller företagen som köper in varorna?

Extra

Visa denna veckomeny som exempel på vad som kan utgöra en hållbar måltid:

<https://media.wwf.se/uploads/2019/01/wwf-oneplanetplate-veckomeny-180305.pdf>

Förslag på efterföljande lektion

Har ni inte tidigare gjort *Matkalkylatorn* kan denna göras som en efterföljande lektion.